

Zárószigorlati tételsor
A komplex szakmai vizsga tematikája
Történelem és állampolgári ismeretek tanára (4+1/általános iskolai tanár)

1. Mutassa be az ókori Kelet történetének főbb vonásait!

A sumer városállamok. Az első mezopotámiai birodalmak: akkádok, Assur, Babilón. Az Újasszír Birodalom. Egyiptom: Óbirodalom, Középbirodalom, Újbirodalom. A zsidó nép története. Az Újbabilóni Birodalom. Az Óperzsa Birodalom. Az ókori India kultúrája. Kína: a Sang [Jin] uralkodók és a C'in Birodalom.

Javasolt szakirodalom:

Gaál Ernő–Kertész István: Az őskor és az ókor története. Linceum Kiadó, Eger, 2010. 32–184.)

2. Ismertesse a római hódításokat a köztársaság korában!

Róma külpolitikája a királyság bukása után, kapcsolatai az etruszokkal, a latinokkal, a punokkal. Védekezés és terjeszkedés: volscusok, aequusok, Veii, gallok. Közép-Itália meghódítása: a samnini háborúk. A latin háború és a szövetségi rendszer megszilárdítása. Dél-Itália meghódítása: Tarentum, Pyrrhos. A római hadsereg és ennek társadalmi alapjai. A Római Birodalom kialakulása: a pun háborúk. A Mediterráneum meghódítása: a klienskirályságok rendszere. Külső és belső veszélyek Marius és Sulla idején. Pompeius és Caesar hódításai.

Javasolt szakirodalom:

Németh György – Hegyi W. György: Görög-római történelem. Osiris, Budapest, 2011. 362–370, 375–400, 411–426, 440–464.)

3. Mutassa be a 11–13. századi kereszties hadjáratokat (okok, események, következmények)!

Vallási, gazdasági, társadalmi és politikai okok. A nyolc kereszties hadjáratból az első (1096–1099) és a harmadik (1189–1192) alaposabb bemutatása. Következmények: új növények termesztése Európában, kézműipari termékek gyártásának megismerése, a kereskedelem megélénkülése, keleti szokások, tudományos ismeretek átvétele a Közel-Keletről.

Javasolt szakirodalom:

Steven Runciman: A kereszties hadjáratok története. Osiris, Bp., 2002. Európa ezer éve: A középkor I. Szerkesztette: Klaniczay Gábor. Osiris, Bp., 2004.)

4. Ismertesse Portugália és Spanyolország 15–16. századi felfedezéseit!

Portugál részről: Tengerész Henrik szerepe, a Jóreménység-fokának elérése, az Indiába való eljutás. Spanyol részről: Kolumbusz terve, utazásai és eredményei; Magellán és a Föld első körülhajózása.

Javasolt szakirodalom:

Európa az újkorban. Szerk.: Orosz István.–ifj. Barta János.–Angi János. MM–DUP, Debrecen, 2006. Katona András: Kora újkori egyetemes történelem (XV–XVIII. század). Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2008.)

5. Határozza meg a reformáció fogalmát! Jellemezze a reformáció irányzatait!

A definícióban szerepeljen az újító mozgalom kifejezés, továbbá térben és időben is el kell helyezni a fogalmat. Az evangélikus és református irányzat alapos, az anglikán, anabaptista és antitrinitárius irányzat vázlatos bemutatása.

Javasolt szakirodalom:

Ifj. Barta János: „Napkirályok tündöklése”. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1996. Katona András: Kora újkori egyetemes történelem (XV–XVIII. század). Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2008.)

6. Mutassa be Spanyolország helyzetét a politikai aranykor idején (a 16. század második felében)!

II. Fülöp személyisége. Belpolitika: nehézkes ügyintézés, vallásüldözés, tanácsok az uralkodó mellett. Külpolitika: részvétel a lepantói csatában, Portugália megszerzése (sikerek), az Armada pusztulása, a németalföldi szabadságharc (kudarok).

Javasolt szakirodalom:

Anderle Ádám: Spanyolország története. Pannonica, 1999. Európa az újkorban. Szerk.: Orosz István.–ifj. Barta János.–Angi János. MM–DUP, Debrecen, 2006.)

7. Mi jellemezte Európát a napóleoni háborúk időszakában?

A francia terjeszkedés szakaszai: a/ 1789–1792: nincs hódító-terjeszkedő szándék, b/ 1793–1797: terjeszkedés a „természetes határok”-ig; c/ 1798–1812: törekvés az európai méretű francia uralom kiépítésére, a konzulátus és a császárság belső megszilárdítására; d/ 1812–1814/1815: hanyatlás és bukás. Anglia, a Habsburg Birodalom, Poroszország és Oroszország a koalíciós háborúkban.

Javasolt szakirodalom:

Vadász Sándor (szerk.): 19. századi egyetemes történelem 1789-1914. Osiris, Bp. 2011.

8. Melyek voltak az európai gazdaság fejlődésének fő vonásai az ún. hosszú 19. században (1789–1914)?

A tőkés termelés létrejöttének előfeltételei. Az ipari forradalom néven ismert nemzetgazdasági és társadalmi átalakulás (az ipar forradalma, agrárforradalom, infrastrukturális, népesedési, urbanizációs forradalom, a tudományok, művészetek területén bekövetkezett változások) bemutatása az ún. „hosszú 19. században”. A modern, tőkés gyáripar kialakulásának következményei (az ipari polgárság választójogi követelése, a munkásmozgalom kezdetei). A szabad versenyes kapitalizmus és a monopolkapitalizmus összehasonlítása, különbségei. A gyarmatokért folyó küzdelem és annak következményei. Melyek voltak a fontosabb társadalmi változások Nyugat-Európában a 19. században?

Javasolt szakirodalom:

19. századi egyetemes történelem 1789-1914. Szerk.: Vadász Sándor. Korona Kiadó, Budapest, 2005.; Martin Roberts: Az ipari forradalom és a liberalizmus kora. Akadémia Kiadó, Budapest, 1992.

9. Ismertesse az I. világháború legjelentősebb hadi eseményeit!

Európai hatalmi erőviszonyok a 20. század elején. A szövetségi rendszerek kialakulása és változásai a 19. század végétől az első világháború kitöréséig. A hadviselő felek gazdasági és katonai erőviszonyai a háború előtt és alatt. A háborúhoz vezető európai hatalmi konfliktusok. Az első világháború kitörése és a hadműveletek első szakasza. Az állóháború, az Egyesült Államok hadba lépése. Az erőviszonyok eltolódása és a központi hatalmak veresége. A hadviselés technicizálódása.

Javasolt szakirodalom:

19. századi egyetemes történelem 1789-1914. Szerk.: Vadász Sándor. Korona Kiadó, Budapest, 2005.; Csiffáry Tamás: Az első világháború története. Fix-Term Kiadó, Budapest, 2007.

10. Mutassa be egy Ön által kiválasztott európai diktatúra működését a 20. század első feléből!

Szovjetunió: Lenin 1917-ben és a hadikommunizmus, valamint a NEP idején. Sztálin hatalomra kerülése. A sztálini diktatúra kiépítése, működése. A sztálini ideológia és a külpolitika az 1920-1930-as években. *Olaszország:* Benito Mussolini hatalomra kerülése, a fasiszta rendszer kiépítése és működése, a fasiszta ideológia és külpolitika jellemzői, törekvései. *Németország:* Adolf Hitler és az NSDAP felemelkedése a weimari köztársaság és a világgazdasági válság idején. A nemzetiszocialista ideológiai alapjai. A náci állam kiépítése, a diktatúra működése, a külpolitika fő vonásai az 1930-as években.

Javasolt szakirodalom:

Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet. I. Európa. Osiris, Bp. 2006.

11. Melyek voltak a II. világháború legfontosabb hadi eseményei!

A Molotov-Ribentrop paktum és következményei. A lengyel hadjárat. Az északi háborúk: Finnország, Dánia, Norvégia. A nyugati hadjárat, Franciaország veresége, és az angliai csata. Az angliai kudarcból a Szovjetunió megtámadásáig. Háború a sivatagban. A keleti hadjárat. A csendes-óceáni hadszíntér. A háború befejezése, konferenciák, a világ térképének átrajzolására.

Javasolt szakirodalom:

Világtörténet Főszerkesztő Salamon Konrád Akadémiai 2006. 1084-1103.

Ránki György: A II. világháború története. Gondolat, Bp., 1976.

Keegan: A második világháború Európa Bp. 2008.

12. Mutassa be a II. világháború után kialakult ún. hidegháborút!

A világháború utáni nemzetközi helyzet értékelése. A keleti és a nyugati tömb létrejötte.

A csatlós sorba taszítás és a szovjetizáció. A sztálini személyi kultusz az 50-es években, Sztálin halála és az enyhülés. 1953 Berlinben és Pilsenben. Kína és Jugoszlávia szerepe a keleti tömb politikájában. A Varsói szerződés létrejötte, a belgrádi nyilatkozat, az SZKP XX. Kongresszusa. 1956 Varsóban és Budapesten. Hruscsov és Brezsnyev. Csehszlovákia 1968-ban. Az ember arcú szocializmus illúzióinak vége, és ami utána következett, a reformok kora. A forradalmi változások kora, Moszkva visszavonulóban, a reformtól a forradalomig. A nagyhatalmak II. világháború utáni belpolitikájának áttekintése. Németország a második világháború után. Franciaország: 1945–1990. Nagy Britannia története: 1945–1990. Az USA története: 1945–1990.

Javasolt szakirodalom:

Világtörténet Főszerkesztő Salamon Konrád. Akadémiai, 2006. 1104-1200.

Berend T. I.: Terelőúton. Vince Kiadó, Bp., 1999.

Fischer F.: A megosztott világ. Ikv., Bp., 1992.

Gáti C.: Füstbe ment tömb. Századvég, Bp., 1991.

Gyarmati Gy.: Európa alkonya. A nemzetközi viszonyok átrendeződése a II. világháború után (1945-68) Székesfehérvár, 1990.

20. századi egyetemes történet I-II. Szerk.: Németh István. Osiris, Bp., 2005.

13. Mutassa be a magyarság történetét az államalapítással bezárólag!

A történelemtudomány és a társtudományok eredményeinek ismerete. A történeti nyelvészet, a néprajz, a paleobotanika, az antropológia, az állattan vonatkozó eredményeinek ismerete. Őshaza-elméletek, a sztyeppei vándorlás kronológiai és lokális kérdései, különös tekintettel a legújabb eredményekre. A honfoglalás. A kettős honfoglalás elmélete. A Kárpát-medence 9–10. századi viszonyai. A kalandozások hatásai. A keresztény térítés. A törzsi államból keresztény állammá való átalakulás.

Javasolt szakirodalom:

Kristó Gyula: Magyarország története 895–1301. Bp., 1998.

Fodor István: Magyarország története I. Őstörténet és honfoglalás. Bp., 2009.

Róna-Tas András: A honfoglaló magyar nép. Bp., 1996.

Györffy György (szerk.): A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Bp., 1986.

Györffy György: István király és műve. Bp., 1977.

László Gyula: A kettős honfoglalás. Bp., 1978.

Türk Attila: A magyarság eredetkutatásának újabb perspektívái. Őseinket felhozád... Élet és tudomány, 2014. (69. évf.) 3. sz. 76–78. old.

14. Ismertesse az Árpád-kori Magyarország politikátörténetének főbb csomópontjait!

A trónöröklés rendje és problematikája az Árpád-korban. A 11. századi anarchia (pogányházadások, polgárháborúk, dukátus). Az Árpád-kori állam stabilizálódása I. Lászlótól III. Béláig (törvénykezés, külpolitikai potenciál növekedése: kereszties hadjáratok, Horvátország meghódítása, közép-európai expanzió, II. Géza sikerei, investitúra háborúk, a bizánci érdekszfera visszaszorítása). Az átalakuló gazdaság és társadalom a 13. században (a pénzhasználat terjedése, a jogilag egységes nemesség, a jobbagység kialakulásának első jelei, II. András gazdasági és katonai reformjai és hatásuk, a tatárjárás és következményei, kialakuló tartományúri hatalom, III. András rendezési kísérlete).

Javasolt szakirodalom:

Font Márta: Magyarország története 2. Államalapítás. Bp., 2009.

Kosztai László: Magyarország története 3. Válság és megerősödés. Bp., 2009.

Zsoldos Attila: Magyarország története 4. Nagy uralkodók és kiskirályok a 13. században. Bp., 2009.

Györffy György: István király és műve. Bp., 1977.

Szűcs Jenő: Az utolsó Árpádok. Bp., 1993.

Makk Ferenc: a 12. század története. Bp., 2001.

Zsoldos Attila: Az Árpádok és alattvalóik. Debrecen, 1998.

15. Ismertesse a középkori Magyarország 1301 és 1526 közötti politikátörténetének főbb csomópontjait!

A tartományúri hatalom. A királyjelöltek küzdelme a főhatalomért (Anjou Károly, Vencel, Ottó). Anjou Károly trónra jutása. A tartományurak leverése. I. Károly konszolidációja (kormányzati, pénzügyi és hadi reformok). I. (Nagy) Lajos király belpolitikája, különös tekintettel az 1351 évi törvényekre. A nemesi vármegyék és a városok. Az Anjouk külpolitikájának főbb vonásai. Zsigmond király trónra kerülése. A bárók megerősödése és a honor-rendszer felbomlása. A központi hatalom megszilárdítása (kormányzati rendszer, katonai reformok, várospolitika). Az erdélyi parasztfelkelés. A Zsigmond-kori külpolitika jellemzői. A rendi állam megszületése. Az ország rendjei és a rendi országgyűlés. Hunyadi János szerepe I. Ulászló és V. László király uralkodása alatt. Hunyadi Mátyás királlyá választása, megkoronázása és reformjai. A Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom kapcsolata a 15–16. században. A Jagellók uralkodása (a király és a rendek küzdelme, a Dózsa György-féle parasztháború, Werbőczy István Hármaskönyve, a mohácsi csata előzményei és lefolyása).

Javasolt szakirodalom:

Engel Pál – Kristó Gyula – Kubinyi András: Magyarország története 1301–1526. Bp., 2002. (Osiris Tankönyvek)

16. Jellemezze a 16–17. századi Magyarországot (Királyi Magyarország, Szultáni Magyarország, Erdélyi Fejedelemség) belpolitikai viszonyait!

A Magyar Királyság részekre szakadása, drinápolyi béke (1568). Az ún. „hosszú háború” (1593–1606), a Bocskai-felkelés (1606) és a Zsitva-torkolati béke (1606). A rendek és a királyi hatalom viszonya a 17. századi Királyi Magyarországon: Esterházy Miklós nádor, Zrínyi Miklós, Wesselényi Ferenc, Thököly Imre. Az Erdélyi Fejedelemség születése, fénykora és jogállása. A Hódoltság („Szultáni Magyarország”) jellegzetességei: birtokstruktúra, közigazgatás, adófajták. A „kettős adóztatás”. A török kiűzésének főbb állomásai, katonai és diplomáciai események. A karlócai békék (1699) és a pozsareváci béke (1718).

Javasolt szakirodalom:

Szakály Ferenc: Virágkor és hanyatlás 1440–1711. Budapest, 1990. 116–137, 167–161, 208–225. és 269–298.)

17. Hogyan zajlott Magyarország 18. századi újjászervezése és beillesztése a Habsburg Monarchiába?

Magyarország 18. századi közjogi helyzete: a szatmári egyezmény tartalma, a dinasztia nőági örökösödésének előzményei és közjogi hatása, a felvilágosult abszolutizmus reformjai, az 1790/91-es országgyűlés kompromisszuma; Magyarország újjászervezése: az ország demográfiai és etnikai változásai, a kormányzati gazdaságpolitika, késő-barokk és rekatolizáció, művelődés a felvilágosodás jegyében.

Javasolt szakirodalom:

Barta János: A tizennyolcadik század története. Pannonica, Bp., 2000

Katus László: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914. Kronosz, Pécs, 2010, 32012. 17–187.

Romsics Ignác: Magyarország története. Kossuth, Bp., 2017. 247–311.

18. Mutassa be Magyarország politikatörténeti folyamatainak főbb kérdéseit a 19. század első felében. (1815–1849)!

Ismertesse a Habsburg Monarchia területi kiterjedését, kormányzati rendszerét a 19. században, határozza meg Magyarország közjogi helyzetét. Mutassa be a reformkorszak kialakulásának előzményeit, jellemezze a reformkort, ismerje az országgyűléseket és azok legjelentősebb törvényeit. Mutassa be Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc, Kossuth Lajos 1849 előtti életpályáját. Ismerje az alábbi fogalmakat: liberalizmus, konzervativizmus, nacionalizmus, centralisták. Mutassa be az utolsó rendi országgyűléstől a Batthyány-kormány lemondásáig tartó időszakot. Tekintse át a szabadságharc eseménytörténetét a főhadszínre koncentrálni. Térjen ki az olmtői alkotmányra, a Függetlenségi Nyilatkozatra és a szabadságharc leverésének körülményeire.

Javasolt szakirodalom:

Magyarország története a XIX. században. Gergely András (szerk.). Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 11–26., 141–154., 191–279. Katus László: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914. Pécs, 2009. 192–198., 198–227., 249–271.

19. Mutassa be a dualizmus kori Magyarországot!

Ismertesse a kiegyezés előzményeit, a dualista monarchia felépítését, működését, a magyar pártstruktúra alakulásának főbb sajátosságait (Szabadelvű Párt létrejötte, az agrárius-merkantil ellentét, a közjogi vita, 20. század eleji változások), Tisza Kálmán, Wekerle Sándor és Tisza István miniszterelnöki tevékenységét. A gazdaság esetében jellemezze a közös gazdasági rendszer hatását a magyar gazdaság fejlődésére, a mezőgazdaság átalakulását, az ipar fejlődésének főbb jellemzőit (élelmiszeripar, nehézipar), infrastrukturális fejlődés (vasútépítés, folyószabályozás), a társadalom esetében a polgárosodás folyamatát, a társadalom strukturális felépítését, a nemzetiségi kérdést és az ország népességszámának változását.

Javasolt szakirodalom:

Magyarország története a XIX. században. Gergely András (szerk.). Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 279–327., 343–357, 360–385., 397–401., 412–421., 426–430., 434–460., 490–547. Katus László: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914. Pécs, 2009. 271–329., 331–344., 354–360., 376–394., 421–467., 485–502., 521–531., 532–537., 541–546, 548–552., 552–578.;

20. Mutassa be az I. világháborúnak Magyarország történetére gyakorolt hatását! (1914–1920)

A háború Magyarországra vonatkozó (!) okai és előzményei, hatása a belpolitikára, társadalomra és a gazdaságra. Az összeomlás körülményei, a nemzetiségi kérdés, a külpolitikai helyzet. A nemzeti demokratikus forradalom jellemzői és kudarca, a Tanácsköztársaság kialakulásának belső és külső körülményei, a diktatúra csődje. Az ellenforradalom hatalomra kerülésének hazai és külpolitikai viszonyai, a trianoni béke részletes bemutatása.

Javasolt szakirodalom:

Salamon Konrád: Az első világháború és következményei (1914-1920) c. fejezet. In: Magyar történelem 1914-1990. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2004.

21. Mutassa be a Horthy-rendszer működését és Magyarország II. világháborús részvételét!

A trianoni béke külpolitikai hatása (a revizionizmus, a kisantant kialakulása). A tekintélyelvű korlátozott parlamentáris demokrácia működése, a politikai rendszer jobbrtolódása. A gazdasági válság bel- és külpolitikai következményei. A „mozgástér és kényszerpálya elmélet” korszerű értelmezése Magyarország háborús politikájában. A magyarországi harcok és a németellenes ellenállás értékelése.

Javasolt szakirodalom:

Romsics Ignác: A Horthy-korszak c. fejezet. In: Magyarország története a XX. században, Osiris, Bp., 2010.

22. Ismertesse a Rákosi-diktatúra és az 1956-os forradalom és szabadságharc történetét, nemzetközi háttérét!

A II. világháború utáni helyzet Európában, a hidegháború kitörése. A kommunista hatalomátvétel folyamata, a magyar sztálinizmus politikai, gazdasági jellemzői, hatása a társadalom átalakulására. Sztálin halálának következményei, Nagy Imre „új szakasza”. A forradalom kirobbanásának közvetlen okai, lefolyása és veresége. A forradalom nemzetközi összefüggései. A megtorlás.

Javasolt szakirodalom:

Gyarmati György: A Rákosi-korszak. ÁBTL – Rubicon, Budapest, 2011; Rainer M. János: Az 1956-os magyar forradalom. Bevezetés. Osiris, Budapest, 2016.

23. Jellemezze a „puha diktatúra” kialakulásának folyamatát, mutassa be annak sajátosságait, ismertesse a rendszerváltás folyamatát annak politikai, gazdasági és társadalmi következményeit!

A kádári hatalomgyakorlás kialakulása, a Kádár-korszak gazdasági, társadalmi és kulturális jellemzői. A hatvanas évek reformkísérlete. A reformfolyamat leállítására és az 1973 utáni gazdasági válság hatása Magyarországra (pl. külföldi kölcsönök felvétele). Politikai válság és ellenzéki csoportok létrejötte. Gorbacsov reformirányzatának hatása. A rendszer összeomlása: 1987–1989, a kerekasztal-tárgyalások. Az új politikai rendszer körvonalai.

Javasolt szakirodalom:

Rainer M. János: A Kádár-korszak. Kossuth, Budapest, 2010. Romsics Ignác: Rendszerváltás Magyarországon. Akadémiai, Budapest, 2013. Kornai János: Szocializmus, kapitalizmus, demokrácia és rendszerváltás. Akadémiai, Budapest, 2007. 13–49., 79–135.

24. Tekintse át hogyan értelmezték az állampolgári jogokat a 18–20. századi politikai rendszerek!

Mit értünk állampolgári jogok alatt? A demokratikus és diktatórikus (ezen belül az autoriter és a totalitárius) politikai rendszerek jellemzői, különös tekintettel az állampolgári jogokra. Hogyan változott regionálisan és időben az állampolgári jogok tiszteletben tartása? Hogyan vélekedtek az egyes politikai ideológiák kidolgozói és követői az állampolgári jogokról? Az állampolgári jogokat összegyűjtő, deklaráló dokumentumok a korszakból (pl. Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata stb.)

Javasolt szakirodalom:

19. századi egyetemes történelem 1789–1914. Szerk.: Vadász Sándor. Korona Kiadó, Budapest, 2005, különösen az 574 – 596. oldalak és az egyes nagyhatalmak történetének vonatkozó részei. 20. századi egyetemes történet I–II. Szerk.: Németh István. Osiris Kiadó, Budapest, 2006: az egyes nagyhatalmak és régiók történetének vonatkozó részei.

25. Mutassa be a modern politikai államrendszerek kialakulási folyamatát, egy-egy példa segítségével jellemezze azokat!

Európa és az ismert világ meghatározó államai közül hol, mikor, milyen politikai rendszer alakultak ki? Milyen társadalmi-gazdasági-politikai folyamatok vezettek a különböző államrendszerek kialakulásához, s mi különböztette meg ezeket? A legmeghatározóbb államrendszerek jellemzőinek, különbségeinek bemutatása konkrét példákon keresztül.

Javasolt szakirodalom:

1789-1914. Szerk.: Vadász Sándor. Korona Kiadó, Budapest, 2005: az egyes nagyhatalmak történetének vonatkozó részei. 20. századi egyetemes történet I–II. Szerk.: Németh István. Osiris Kiadó, Budapest, 2006: az egyes nagyhatalmak és régiók történetének vonatkozó részei.